

Asia: VN/33762/2023

Arviointimuistio terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä arviointimuistiosta

Hyvin valmisteltu ja perusteellisesti mietitty arviointimuistio.

Luku 1 - Taustaa kokonaisuudistuksesta

Luku 2 - Nykytilan kuvaus

- Hienoa että toimintakentän laaja-alaisuus ja jatkuvan osaamisen ylläpitämisen merkitys on todettu selkeästi. Valvontayksiköille tulee taata riittävät resurssit ja velvoitteet henkilöstön kouluttautumisen ja erikoistumisen mahdollistamiseen. Elintarvikevalvonnan puolella ilmaista ja edullista koulutusta on tarjolla valtavasti Ruokaviraston toimesta, terveydensuojelulain puolella koulutus on pääsääntöisesti huomattavasti kalliimpaa ja sitä on kokonaisuudessaan merkittävästi vähemmän tarjolla. Lisäksi koulutus on usein yleisluonteisempaa, myös syventävää koulutusta eri osa-alueista tarvitaan.

Yleistä

-

Luku 1 - Yleiset säännökset

- Lain nimen muuttaminen voisi olla perusteltua. Elinympäristölaki olisi lyhyt muoto arviointimuistiossa esitetystä versiosta ”laki terveellisestä elinympäristöstä”. Termin elinympäristölaki voisi katsoa pitävän sisällään oletettaman kyseisen elinympäristön asianmukaisuudesta ja terveellisyydestä. Toisaalta terveydensuojelulaki on niin vakiintunut nimitys tälle lainsäädännölle, että sen käyttö myös jatkossa on perusteltua.
- Olosuhdehaitta olisi kuvaava nimi todettujen olosuhteiden aiheuttamille mahdollisille terveysriskeille, joista nykyisin käytetään terveydensuojeluvalvonnassa nimeä terveyshaitta.

- Eritasoisten haittojen luokittelu on kannatettavaa. Tällöin voidaan helpommin erotella tilanteet, joissa vaaditaan nopeaa puuttumista, ja toisaalta tilanteet, joissa voidaan suositella toimenpiteitä laajastikin, ilman että mikään toimenpideraja ylittyy.
- Mikäli terveydensuojeluviranomaisten halutaan ottavan enemmän kantaa terveyden edistämiseen osana perustyötä, tulee tämä avata selkeästi ja laatia sille ohjeistus. Nyt terveydenedistäminen on kenttätössä varsin kaukainen käsite, vaikkakin osana terveydensuojelun tehtäväkenttää tehdään jo nykyin terveyttä edistäviä toimenpiteitä, mm. annetaan toiminnan suunnitteluvaiheessa lausuntoja ja suositellaan/ehdotetaan myös parannuksia olemassa olevaan toimintaan, ilman erillistä toimijaa koskevaa veloitetta. Myös toimijoille tarjottava koulutus ja neuvonta voidaan tulkita terveyttä edistäväksi toiminnaksi.
- Selvilläölovelvollisuus voisi olla hyvä laajempänä käsitteenä. Tällöin omavalvonnan voisi katsoa koskevan enemmän toimintaa, jossa on tarpeellista tehdä kirjallista ja kattavampaa omavalvontaa, saman tyyppisesti kuin elintarvikelain puolella. Tällaisia toimijoita, joita koskisi selkeä omavalvontavelvollisuus voisivat olla esim. uimahallit/kylpylät sekä mm. ihoa rikkova toiminta. Eli toiminnat, joissa on merkittäviä terveysriskejä, joita on hallittava. Muita toimijoita koskisi sitten tämä ehkä hieman kevyempi selvilläölovelvollisuus. Selvilläölovelvollisuuden riittävyyden voisi avata tarkastajalle esim. haastattelun kautta. Omavalvonnassa taas tulisi ehkä olla jonkinlaista kirjallista materiaalia ja tehtyjä kirjauksia tarkastettavana.

Luku 2 - Viranomaiset ja niiden tehtävät

- Joissakin valvontayksiköissä on jo nyt olemassa päivystyskäytäntöjä myös terveysvalvonnan puolella, ei pelkästään eläinlääkintähuollossa. Kaikkialla päivystystä ei kuitenkaan ole, vaan johtavassa asemassa olevat viranhaltijat tekevät ns. harmaata päivystystä käytännössä aina. Päivystysveloitteen lisääminen voisi olla hyvä asia. Päivystyksen tarvitsemaan määrärahaa ei kuitenkaan tulisi ottaa pois muusta valvontaresurssista, vaan resurssia tulisi myös terveysvalvonnan puolella pystyä lisäämään siten, että aito päivystys korvauksineen olisi mahdollista. Jonkinlainen ohjeistus ja suuntaa antava hinnoittelu päivystyksen järjestämisestä olisi valvontayksiköille tarpeellista. Pienen yksikön näkökulmasta päivystyksen järjestäminen huomattavasti yhtä valvontayksikköä suuremmassa kokonaisuudessa olisi ainoa mahdollinen ratkaisu.
- Vaatimus valvontayksiköiden riittävästä osaamisesta on perusteltu. Etenkin pienille valvontayksiköille on tärkeää, että osaamispuutteiden täydentämisestä voidaan tehdä sopimus joko toisen valvontayksikön tai yksityisen palveluntuottajan kanssa. Pätevyysvaatimusten on kannatettavaa koskea kunnan viranhaltijoiden lisäksi myös aluehallinnon ja keskushallinnon viranhaltijoita.
- Vaaratiedotteen antaminen on aikaisemmin vaatinut keskinäisiä sopimuksia, nykyisin tilanne on korjaantunut uuden lain myötä. Vaaratiedotteen antamisesta tulee kuitenkin antaa kunnille selkeää ohjeistusta, jotta osataan tiedottaa vasta kun kyseessä on todellinen vaara.
- Elintarvikevälitteisistä epidemioista voi syntyä esim. jäteveden välityksellä myös terveydensuojeluviranomaista koskettava epidemiatilanne, jolloin johtovastuun siirtyminen ja sen määrittäminen tulee huomioida.

- Viranomaisen ja viranhaltijan erottaminen lainsäädännössä. Viranomainen (eli lautakunta) harvoin kykenee nopeisiin toimenpiteisiin, sen sijaan viranhaltija voi toimia nopeasti ja ketterästi akuuteissa tilanteissa.

Luku 4 - Ilmoituksenvarainen toiminta

- Ilmoituksenvaraisuus on vaihdellut vuosian mittaan ja tulkinnat eri valvontayksiköiden välillä voivat nykyisin olla merkittäviä. Tämä on johtanut toimijoiden epäyhdenmukaiseen kohteluun. Jatkossa ohjaavan viranomaisen täytyy tehdä selkeä linjaus ilmoituksenvaraisesta toiminnasta ja pitää linjansa myös pidemmällä aikavälillä.
- Yksityisen ja yleisen altaan välinen määrittely voi mennä jo tarpeettoman syvälliseksi pohdinnaksi lainsäädännön tasolla. Määrittely voisi kuulua ohjaavalle keskusvirastolle, joka auttaa tulkitsemaan lainsäädäntöä yhdenmukaisesti.
- Majoitustoiminnan osalta järjestelmää tulee kehittää siten, että tieto majoituskohteista menee automaattisesti kaikille tarvittaville viranomaisille.

Luku 5 - Talousvesi ja lämmin käyttövesi

- Useiden valvontayksiköiden alueelle menevä vesilaitos voisi sopimuksin hoitaa valvonnan siten, että vastuu valvonnasta olisi vain yhdellä valvontayksiköllä. Tämä tulisi ohjeistaa.
- Viranhaltijoiden näytteenotto-osaamisen varmistaminen testaamalla olisi kannatettavaa. Myös osaamisen varmistaminen esim. 10 vuoden välein olisi tarpeen, jotta osaaminen pysyy yllä ja tarvittaessa kehittyy. Valvontayksikön tulee voida itse päättää siitä, kuinka näytteenotto-osaaminen varmistetaan yksikössä.
- Valvontayksiköllä pitää olla mahdollisuus päättää viranomaisvalvonnan näytteiden näytteenottajista alueellaan (esim. vesilaitos, valvontayksikkö, laboratorio).
- Nykyisen pienen nykyisen pienen ja ison vesiasetuksen raja on yksiselitteinen, mutta joissain tapauksissa veden toimituksen määrä voi olla 10m³/vrk ja vedenkäyttäjienmäärä vaikka vain 2 henkilöä tai toisaalta käyttäjiä voi olla yli 50, mutta veden toimitus vain 2m³/vrk. Olisi kannattavaa, että molempien ehtojen (yli 50henkilöä ja yli 10 m³/vrk) tulee täyttyä, jotta laitos olisi ison talousvesiasetuksen mukainen.

Luku 6 - Jätteet ja jätevedet

- Terveystensuojeluviranomaisen havaintojen perusteella, kierrätettävät materiaalit tulisi velvoittaa käsittelemään niin, että niiden keräyspisteissä ei aiheudu terveyshaittaa esim. muovi ja metallipakkaukset tulisi huuhdella, jotta ne eivät hokuttele kierrätyspisteille kärpäsiä, haittaeläimiä tai -lintuja.
- Mahdolliset eläinperäisten sivutuotteiden paikalliset kierrätysjärjestelmät tulisi mahdollistaa siten, että esim. haaskoina käytettävät eläinperäiset sivutuotteet eivät aiheuta terveyshaittaa. Näistä

sivutuotteiden paikallisista kierrätysjärjestelmistä pitäisi olla myös ilmoitusvelvollisuus. Yhteistyö jätehuoltoviranomaisen kanssa lainsäädäntöön.

- Jätevesien johtamisessa tulee lainsäädännön tasolla velvoittaa tutkimaan jätevesien puhdistusprosessin läpäisseitä kemiallisia lääkkeitä ja hormoniainejäämiä, jotka voivat rikastua ravintoketjussa ja päätyä ruuan mukana loppukäyttäjälle.

- Haja-asutusalueiden kiinteistökohtaisten jätevesien käsittelyjärjestelmistä ja puhdistetun jäteveden johtamispaikoista sekä talousveden hankintapaikoista tulisi terveydensuojeluviranomaisen saada tieto.

- Maamme eri osien erikoispiirteet huomioon ottaen kuolleiden eläimien, jotka mahdollisesti levittävät jotain tarttuvaa tautia, käsittelyssä tulee antaa käsittelyohjeet eläinten hävittämiseksi asianmukaisesti, jotta ne eivät aiheuta terveyshaittaa.

- Suurten yleisötilaisuuksien järjestäjien tulee laatia riskienhallintasuunnitelma tapahtumapaikkakohtaisesti huomioon ottaen tapahtumapaikan erityisolosuhteet.

Luku 7 - Asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydelliset vaatimukset

- Talviuintipaikkojen näytteenottotiheyttä tulee pienentää tai näytteenottovelvollisuus poistaa, mikäli käyttäjämäärä on hyvin alhainen.

- Elintarvikelain 10§:n mukaisen ilmoituksen varaisen toiminnan kohteissa tulisi terveydensuojelulain velvoitteiden perusteella olla käymälävelvollisuus suhteutettuna asiakasmäärään.

Luku 9 - Hautausmaat ja hautaaminen

- Ikäihmisten palveluasumisessa voi tulla eteen tilanteita, joissa asumisyksikössä ei saada lääkäreitä toteamaan kuolemaa. Tulisi olla selkeät ohjeet siitä, miten menetellään tällaisten vainajien kanssa, kun kohteessa ei ole kylmiötilaa vainajien säilyttämistä varten. Vainajien yhdenvertainen kohtelu ei toteudu etenkin syrjäseuduilla, koska välimatkat voivat olla pitkiä ja lääkäreiden saatavuus heikkoa. Tulisiko vainajien kylmäsäilytys olla jollain tavalla huomioitu kohteita suunniteltaessa?

- Haudatun ruumiin siirtämisestä tulisi olla vastuu muulla taholla kuin terveydensuojeluviranomaisella.

Luku 10 - Tiedonhankinta, tarkastus ja valvonta

- Virka-apun antaminen poliisille on kannatettavaa. Myös poliisin tulee antaa virka-apua riittävällä tasolla ja riittävän helposti myös terveydensuojeluviranomaiselle. Viranomaisten välinen yhteistyö tulisi turvata lailla, eikä sen tulisi lähtökohtaisesti olla erillismaksullista.

- Hyvinvointialueiden kanssa tehtävässä yhteistyössä tiedonsaanti pitäisi vapauttaa yleisellä tasolla salassapitosäännöksistä esim. hoitolaitoksessa x 80% asiakkaita on sairastanut hengitystieinfektiota toistuvasti vuoden aikana.

Luku 11 - Tutkimuslaboratoriot ja maksut

- Pätevyysvaatimusten kehittäminen ja laajentaminen koko terveydensuojelun tehtäväkenttään on kannatettavaa. Pätevyysvaatimusten soveltaminen myös viranhaltijoihin on tarpeellista.
- Tutkimuslaboratorioiden ja valvontayksiköiden häiriötilannevalmiuteen tulisi luoda selkeä pohja ja tehdä valtakunnallinen ohjeistus siitä, ettei varallaolosopimuksesta ole mahdollista periä valvontayksiköiltä merkittäviä maksuja. Kuluja tulisi syntyä vasta varallaolosopimusta käytettäessä, tällöin käytössä voi olla jonkinlainen korvaus päivitysaikaisesta palvelusta.

Luku 12 - Kiellot ja määräykset

-

Luku 13 - Pakkokeinot ja seuraamukset

- Seuraamusmaksun lisääminen on erittäin kannatettavaa.

Luku 14 - Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

-

Luku 15 - Erinaisia säännöksiä

- Yleinen ja kaikille avoin oppimisalusta, jossa pätevyysvaatimusten mukaisiin testeihin voisi kuka tahansa opiskella helposti ja edullisesti, olisi kannatettava. Tällainen malli lisäisi osaamista ja madaltaisi kynnystä opiskeluun. Osaamistestien suorittaminen myös englanniksi tulisi mahdollistaa, suuri osa esim. matkailun ja puhtaanapidon suorittavasta työvoimasta on ulkomaalaistaustaista.

Tietojärjestelmät

- Vati-järjestelmän tulisi ehdottomasti olla myös arkistointijärjestelmä, tämä ajatus on erittäin kannatettava! Emme osaa ottaa kantaa siihen, millä mallilla tämä muutos tulisi mahdollistaa. Käytännön kannalta lienee mahdollista sisällyttää muutos joko suoraan terveydensuojelulakiin, tai säätää tarvittaessa erillinen Vati-laki kaikkien terveysvalvonnan substanssilakien käyttöön.

Terveydensuojelulain hallintomenettelyjen arviointi ja kehittämistarpeet

-

Liite 1 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/5015)

- Asetuksesta on tunnistettu ansiokkaasti kehitystarpeita ja esitetty niille monia käytännön työtä helpottavia muutoksia. Terveydellisten olosuhteiden erottaminen erilliseen asumisterveysasetukseen ja pätevyysvaatimusten erottaminen laajasti omaan erilliseen asetukseensa on erittäin kannatettavaa.
- Arviointimuistion havainto ” Tarvitaan tarkempia ohjeita, viranomaismääräyksiä ja lisäkoulutusta haittojen arvioinnista, erityisesti siitä, miten pitkäaikaiset vaihtelut ja vaikutukset eri väestöryhmiin, kuten lapsiin ja vanhuksiin, tulisi ottaa huomioon.” on erittäin tärkeä ja tulee huomioida uutta lainsäädäntöä ja sen tulkintoja kirjoitettaessa sekä jalkautettaessa.
- Epävarmuustarkastelun ja mittausmenetelmien vertailukelpoisuuden sekä tapauskohtaisen soveltuvuuden tarkempi huomioiminen on tärkeää, etenkin tilanteissa joissa ollaan lähellä toimenpiderajoja.
- Helteen toimenpiderajojen suhteuttaminen todellisiin terveyshaittoihin ja asumisviihtyvyyden heikkenemiseen tulee huomioida nykyistä paremmin, arviointimuistion ehdotukset ovat kannatettavia. Keskilämpötilan tarkastelu hellejaksolla olisi kannatettavaa. Tärkeää olisi määritellä miltä ajalta keskilämpötila mitataan ja missä laajuudessa. Lämpötila tulisi mitata dataloggerilla, josta näkee lämpötiläkäyrät.
- Tarpeenmukaisen ilmanvaihdon käytön selkeyttäminen on kannatettavaa. Jaksottaisen käytön mahdollisuuksiin vaikuttavat erityispiirteet tulee avata ja tunnistaa. Yhteiskunnan nykyisessä taloustilanteessa ilmanvaihdon käytön tarkentaminen ja järjestelmien sammuttaminen käytön ulkopuolella on tarpeen ja tulee pitää mahdollisena, tämä ei kuitenkaan saa lisätä olosuhdehaittoja.
- Ilmanvaihtojärjestelmän riittävä puhtaustaso ja sen seuranta tulisi kirjata asetukseen. Myös riittävä ja hallittu korvausilma tulisi määritellä.
- Ilmanvaihdon katsastusvelvoite olisi tärkeää, ja tämän voisi laajentaa myös muuhun rakennustekniikkaan, jotta rakennusta tarkasteltaisiin kokonaisuudessa ennaltaehkäisevästi. Tähän voisi ottaa mallia muista pohjoismaista.
- Ilmanvaihdon riittävyttä ei voi määritellä vain ilmamäärämittauksilla, myös ilmanjako ja muut ilman todelliseen vaihtuvuuteen vaikuttavat tekijät tulee huomioida. CO₂- mittaus on tässä tarpeellinen apuväline, jonka roolia tulisi korostaa.
- Tilojen ylitäyttö suunnitteluarvojen ja joskus mitattujen ilmamäärien perusteella ei saisi olla perusteltua. Mikäli tiloihin halutaan pystyä sijoittamaan maksimimäärä käyttäjiä, tulisi suunnitteluvaiheessa jo huomioida ja selvittää ilmanjako sekä ilman todellinen liikkuvuus tilassa.
- Melun osalta esitetyt muutokset ovat kannatettavia. Tuulivoimamelun osalta tulisi luoda terveydensuojeluviranomaisille enemmän työkaluja myös ennaltaehkäisyyn sekä vahvistaa osaamista haittojen selvittämisessä.
- Kohtuuttoman hajuhaitan määrittely on tärkeää, mutta haastavaa. Hajujen suhteen sietokynnys ja sen määrittely on äärettömän hankalaa ja hyvin yksilökohtaista. Voisiko kohtuuttomana pitää esim. hajua, joka tarttuu selkeästi irtaimistoon ja vaatteisiin ja voi esim. aiheuttaa hankaluuksia oppilaalle koulussa tai työntekijälle työpaikalla?
- Viranhaltijoiden hajujen tunnistaminen ja osaaminen hajujen erottamisessa pitäisi voida jotenkin varmistaa, tähän olisi tarpeen saada koulutusta.

Taloudelliset vaikutukset

-

Ympäristövaikutukset

-

Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

-

Partanen Jaana
Tervon kunta / Ympäristöterveyspalvelut